

Aksjeselskap eller enkeltpersonforetak?

Det er ikke lett å bestemme seg for hvilken modell som skal velges for tannlegevirksomheten.

Vanligvis er det skattemessige eller selskapsrettslige vurderinger som legges til grunn for valget. Men spørsmål om feriepengar og trygdeytelser har også ofte vært inne i vurderingen.

Høyesterett har nylig avsagt en dom om erstatningsutbetaling som fikk et dramatisk forskjellig resultat alt etter om en virksomhet var organisert som AS eller som enkeltpersonforetak.

A drev egen virksomhet gjennom et enkeltpersonforetak. Etter noen år omdannet han foretaket til et AS hvor han etter hvert ble sittende med alle aksjene. A ble skadet i en trafikkulykke, og forsikringsselskapet erkjente ansvar. Det var imidlertid ikke enighet om erstatningens størrelse.

A krevde foruten å få dekket sitt lønnstap som ansatt i selskapet også å få dekket tap som aksjeeier. Det var enighet mellom partene om at selskapet hadde lidt et tap på kr 2 650 000 fordi A ikke har kunnet utføre den samme arbeidsinnsats som før skaden. Forsikringsselskapet mente at A ikke hadde krav på erstatning for redusert aksjeutbytte selv om han var bedriftens nøkkelmedarbeider og sto for det vesentlige av bedriftens inntekter. Selskapet hevdet at heller ikke AS hadde krav på erstatning for redusert/bortfalt inntekt.

Høyesteretts flertall (3 dommere) kom til at erstatning utover lønnstapet ikke kunne tilkjennes. Det er nok så at det kan synes urimelig på den ene side å nekte hovedaksjonær og nøkkelperson erstatning fordi tapet i form av redusert utbytte er avledet av tapet hos den direkte skadelidte, og på den annen side nekte selskapet erstatning med den begrunnelse at tapet er for fjerntliggende. Også når det dreier seg om et mindre selskap med nøkkelmedarbei-

der(e), der det konkrete resultat kan synes urimelig, er det viktig å holde fast ved de prinsipielle linjer. Det er gjerne klare økonomiske grunner til at AS – formen er valgt, og da må en også ta konsekvensene av dette valget i de fleste relasjoner når ikke lovgivning åpner for unntak på særlige områder. Selv om det fra skadevolders side vil være en tilfeldig fordel at skadelidte et par år før ulykken omorganiserte virksomheten, blir dette et argument av svært begrenset verdi. I det virkelige liv er det ofte tilfeldigheter som fører til at skadevolders ansvar blir vidt forskjellig uten at forskjellene nødvendigvis svarer med de ulike skyldgrader hos de involverte.

Høyesteretts mindretall (2 dommere) vurderte det slik: Utgangspunktet for erstatningen er at A skal ha erstattet hele det tap som hans reduserte inntektsevne medfører. Det er ikke grunnlag verken i lovens ordlyd eller formål for å utelukke dekning av As krav som bygger på at bedriften hans har fått redusert overskudd. Forsikringsselskapet hevder at dette krav er oppstått på selskapets hånd og at selskapets tap ikke samtidig kan ansees som den ansattes tap. For eieren er det tale om et avledet tap som ikke har erstatningsrettslig vern. Dette er en formell betraktning som ikke kan være bestemmende i erstatningsrettslig sammenheng. For et enmannseiet aksjeselskap vil det være fullstendig sammenfall mellom eierens og virksomhetens interesse – som i et enkeltpersonforetak. Det er vanskelig å se at det forhold at man av hensyn til ansvarsbegrensning og eventuelt av skattemessige grunner velger å drive som aksjeselskap, skal være utslagsgivende for den erstatningsrettslige bedømmelse. Om eieren tar ut all godtgjørelse som lønn eller utbytte, eventuelt noe av begge deler, bør ikke være utslagsgivende for erstatningsut-

målingen. Erstatningsreglenes gjenopprettelseshensyn tilsier også denne løsning. Den konkrete og nære tilknytningen som foreligger mellom As innsats og selskapets overskudd, bør føre til erstatningsrettslig vern av det tap A led som følge av at overskuddet ble redusert. Dette tapet er ikke mindre påregnelig enn om virksomheten fortsatt var blitt drevet som enkeltpersonforetak.

Når det gjelder kravet selskapet har fremmet, er dette avvist med den begrunnelse at bedriftens tap ikke står i tilstrekkelig årsaksmessig nærhet til skaden. Det er vanskelig å forstå at et tap som er utpreget påregnelig for skadevolder, eller om man vil, svært konkret og nærliggende så lenge det dreier seg om personlig næringsvirksomhet, blir abstrakt og fjerntliggende i det øyeblikk den samme virksomheten omorganiseres til et aksjeselskap. For bedriften er det tale om en forventning knyttet til eierens ve og vel, noe som er helt avgjørende for bedriftens virksomhet. Å avskjære erstatningen innebærer for skadevolder en tilfeldig fordel.

Forsøk på konklusjon

Det er sikkert delte meninger om dommen – slik det var blant dommerne.

Det som er sikkert, er imidlertid at AS-formen blir tatt på alvor og det betyr at man må være bevisst på valget. Alle sider ved virksomheten må være vurdert.

På nettstedet www.spor-oss.no er det gitt en god oversikt over de ulike sider ved de to driftsformer AS og enkeltpersonforetak.

Knut S. Kjølstad
advokat, NTF